THE IMPLICATIONS OF NON-ADAPTIVE CONDUCTS IN THE PERSONALITY'S DEVELOPMENT

Gabriela Leuţanu

PhD Student, „Ion Creangă" State Pedagogical University of Chişinău

Abstract: Maladaptive behavior represents that type of behavior which prevents an individual from functionally adjusting to or coping with potentially stressing situations. Human behavior bears the imprint of personality traits that have been modeled by neuropsychological structures influenced by the early childhood times when the personality starts developing. It is the incongruence between the individual's response to the expectations of their environment and these expectations that turns their behavior into a maladaptive one.

In literature, risk factors have been operationalized in order to find what exactly leads to this kind of behavior, as well as the manner in which they interact with individual's internal psychological structure that results in maladaptive behavior. Preventive methods have been developed in this respect and they include interventions at different levels of life, both at family, social, biological level, and psychological and educational one.

Keywords: behavior, personality traits, risk factors, psychological structure

Fără a avea pretenții exhaustive, studiul cazurilor de conduite dezadaptative se constituie ca un demers empiric, orientativ, în încercarea de a depista elementele comune care pot contribui drept predictori în apariția acestor manifestări ale ființei umane. Conduitele dezadaptative/evenimente cu urmări negative în plan social și personal pot fi determinate de caracteristicile psihice ale individului, de mediul său de proveniență sau actual, precum și de mediul profesional. Între acești factori există legături care se exprimă în exterior prin comportamente neconvenționale, uneori cu urmări foarte grave.

Deși studiul nu are intenția, în mod specific, în a departaja acești factori și stabili legăturile corelative între ei, totuși se vor menționa câteva exemple, având ca obiectiv sensibilizarea tuturor celor care cunosc/se cunosc ca având anumite dificultăți și stimularea luării deciziei pentru solicitarea sprijinului colegial/familial/instituțional sau al unei intervenții medicale sau psihologice specializate. Psihologul are rolul important de a participa la monitorizarea și menținerea în parametri optimi a capacităților psihoaptitudinale ale indivizilor în vederea adaptării la mediul socio-profesional. Toate demersurile psihologului vizează dezideratul cunoașterii și asistenței psihologice cu scop preventiv și ameliorativ.

Astfel, vor fi utilizate corelativ metodele științifice cu ajutorul cărora se fac predicții asupra modalităților de manifestare comportamentală în diverse situații de viață. Dincolo de trăsăturile generale, stabile și definitorii ale personalității evaluate cu ajutorul metodelor psihologice, există o mare diversitate de trăsături particulare și diferențiale care nu pot fi evaluate cu ajutorul acestora. În anumite trăsături existențiale, interacțiunea dintre unele trăsături particulare de personalitate și factori contextuali cu potențial traumatizant poate genera conduite dezadaptative de intensități variabile. Aceste tipuri de conduite pot avea uneori urmări grave, motiv pentru care sunt luate în considerare și analizate științific.

Comportamentul dezadaptativ obligă la definirea termenilor de adaptare și dezadaptare. Atât mediul socio-profesional cât și cel familial obligă individul să se supună unei cerințe

continue de adaptare și modelare, în funcție de expectanțele acestor medii. Din această perspectivă, putem defini comportamentul dezadaptativ drept o neconcordanță existentă între cerințele mediului și răspunsul individului la acele cerințe.

Există trăsături dinamice (ambiții, interese, complexe, etc), dar și trăsături mai puțin dinamice, acestea din urmă mai degrabă stilizează decât dinamizează comportamentul. Trăsăturile nu sunt total independente unele față de altele, afirmația se bazează pe definirea lor ca sisteme neuropshice, relaționate, excitabilitatea unei zone iradiind și antrenând zonele învecinate. Trăsăturile pot fi concepute ca focusuri sau pattern-uri de organizare dinamică, din acestea derivă consistența lor relativă și complementară, aspectul de flexibilitate comportamentală ca expresie dinamică a aceleiași trăsături. Trăsăturile reprezintă *modi vivendi,* semnificația lor fiind dată de măsura în care facilitează adaptarea persoanei la mediul personal.

Există două abordări ale dezadaptării comportamentale a indivizilor, și anume: abordarea psihologică și abordarea juridică. Cele două abordări ale fenomenului de adaptare/dezadaptare se completează reciproc. Dacă privim prin perspectiva juridică, un comportament dezadaptativ apare ca urmare a unei neconcordanțe existentă între normele și conduitele sociale/morale stabilite de societate și comportamentul manifestat de individ când acesta nu aderă conștient și voluntar la aceste norme. Aderarea în acest context implică comportamente continue și dinamice ce se reflectă în roluri sociale cu atribuirea de norme morale - acele reguli de conduită recunoscute și acceptate de comunitățile umane, valori cultural-științifice, modele comportamentale.

Din perspectiva psihologică, dezadaptarea va include nivelul pe care individul îl atinge în asigurarea unor standarde de independență personală, inclusiv maniera în care își conturează și acceptă propria existență. Acest lucru se reflectă în general, în interacțiunile avute și modul în care individul relaționează cu mediul și se percepe pe sine în raport cu ceilalți, exprimându-și propriile valori într-un grad mai mic sau mai mare incongruent cu valorile sociale.

Orice comportament deviant poartă pecetea psihologică a personalității individului răspunzător de acel act. Specialiștii sunt astăzi unanim de acord cu recomandarea de a se recurge la o analiză psihologică aprofundată atunci când se evaluează și apreciază un comportament deviant. În ceea ce privește originea agresivității, D. W. Winnicott afirmă că nu agresivitatea individului particular constituie cauza pentru care o societate devine agresivă, ci reprimarea ei în fiecare individ. Agresivitatea individului poate exista încă înainte de integrarea personalității. În parcursul dezvoltării personalității copilului, agresivitatea poate lua forma unei activități dezirabile, cu rol adaptativ.

Agresivitatea intenționată, controlată conduce copilul către a învăța comportamente controlate, intenționale. Inițiativa își găsește resurse în această agresivitate, iar privarea copilului de aceasta sau inhibarea ei transformă aproape întotdeauna nevoia de iubire în voință de putere. Părinții nu știu sau nu îndrăznesc întotdeauna să impună copilului limite, de aceea copilul devine agresiv, tiranic, neadaptat. Pe de altă parte, condițiile materiale, economice joacă și ele un rol important în dezvoltarea afectivă a copilului; chiar și nivelul mintal este afectat de condițiile materiale, fiind semnificativ mai scăzut în cadrul categoriilor sociale defavorizate comparativ cu cele înstărite material.

Comportamentul deviant vizează normele scrise sau nescrise ale societății ori ale unui grup social particular; este un tip de comportament care se opune celui conformist sau convențional. Din punct de vedere operațional, comportamentul deviant reprezintă incapacitatea persoanei de a media un echilibru între presiunea psihică, internă, bazată pe nevoi și presiunea mediului, externă, conducând către o reacție a unui răspuns dezechilibrat, observabil și măsurabil.

Tipurile de comportamente deviante grave studiate sunt reprezentate de sinucideri, tentative de suicid, absenteism, acte de tâlhărie, furturi, violuri, agresivitate extremă, violență

domestică și sunt în vizorul juridic al societății. Acestui tip de comportament i se pot adăuga și comportamentul agresiv la volan, consumul excesiv de alcool, droguri și altele.

Menționez că factorii de risc nu conduc în mod obligatoriu, automat la apariția conduitelor dezadaptative. Developarea comportamentelor este însă condiționată de rezonanța psihică în individ a interacțiunii factorilor de mediu cu personalitatea lui. Acest impact creează vulnerabilitate înspre accesarea mult mai facilă a stresului atunci când apar stimuli stresori similari cu cei care au creat inițial stresul psihic. Asta nu înseamnă că un comportament dezadaptativ este consecința imediată, ci doar dacă în trecut, individul a eșuat în a găsi un răspuns funcțional adaptativ la o situație stresantă sau dacă au existat contingențe negative/nocive.

Studiile în literatură au dovedit faptul că nevrozele, bolile psihosomatice, psihozele reactive sunt datorate și predispozițiilor organice pe care individul le are în ce privește vulnerabilitatea la stres.

De asemenea, fiecare factor de risc poarte fi operaționalizat în sine, articulând în structura sa conceptuală elemente psihologice individuale și factori de mediu, și exteriorizate în comportamente diverse. Chiar dacă, aparent, accidentele rutiere se consideră a fi datorate nerespectării regulilor de circulație, de fapt sunt datorate stării de sănătate sau a comportamentului individului, a echilibrului bio-psiho-social al persoanei, acești factori influențând în mod pozitiv sau negativ conducerea în condiții de siguranță rutieră, sau, dimpotrivă, expun la accidente. De exemplu, tipul de autoturism, vârsta indivizilor, experiența profesională, educația sunt factorii care pot influența conducerea agresivă a autoturismului. Totodată, studiile privind riscul de accidente au indicat că nivelul ridicat de agresivitate, ostilitate, competitivitate, impulsivitate și de asumare a riscurilor sunt factori de personalitate asociați cu accidentele.

Un exemplu de conduită dezadaptativă care rezultă din interacțiunea negativă a factorilor de mediu cu structura psihică internă a individului, este suicidul. Sunt implicate atât structura internă vulnerabilă, prin care individul percepe realitatea ca dificultate de a-i face față, cât și percepțiile, care conduc la gândul că mediul extern este intolerabil, că sunt dificultăți psihice. Astfel, prezența unuia sau a mai multor factori de risc nu determină, în mod automat, recurgerea la actul suicidar, ci toți factorii se înscriu în contextul unei structuri psihice extrem de vulnerabile.

Totodată, factori precipitatori ca doliul, divorțul, pierderile umane și financiare care apar contextual la un moment dat și brusc pot conduce către comiterea actelor extreme. Factorii de risc pot fi psihosociali (atmosferă negativă în familia de origine, relații deteriorate, atmosferă tensionată în relația de cuplu, situație financiară critică, probleme cu autoritatea formală, convențională) și factori psihologici individuali (lipsa încrederii sau încredere exagerată, dificultăți în relațiile interpersonale, anturaje negative, consum de alcool, droguri, oboseala și stresul ocupațional, nivelul crescut de internalitate - subiectivism - , toleranță scăzută la frustrare, dificultate în asumarea responsabilității, agresivitate slab adaptativă, impulsivitate, iritabilitate, rigiditate în evaluare și în autoevaluare cu patternuri fixe de percepție a situațiilor de viață, introversie, jocuri de noroc, înclinații spre risc, stabilitate emoțională precară.

Mediul profesional specific influențează comportamentul indivizilor, putând afecta anumite trăsături psihoindividuale. Ca urmare, ar fi de urmărit indicatori care pot exprima comportamentele dezadaptative, ca încrederea în sine, atitudinea față de mediul de muncă, atitudinea față de colegi, încrederea în autoritatea formală, dificultățile de adaptare la mediu, aderarea la grupuri informale. Pentru identificarea conduitelor dezadaptative, precum și pentru prevenția acestora, sunt necesare investigații cu privire la specificul factorilor și contextelor situaționale în care indivizii se accentuează.

Anumite afecțiuni somatice, elemente psihopatologice, tulburări de dinamică a somnului, traversarea unor situații existențiale critice la acel moment, traiectoria existențială

marcată de traume și eșecuri pot conduce la apariția unor vulnerabilități psihice susceptibile în a dezvolta conduite dezadaptative.

În privința prevenției comportamentelor dezadaptative cu grave urmări, trebuie accentuat faptul că această acțiune se desfășoară pe multiple paliere:

- Biologică:
  - Primară: vârstă, gen, istoric familial de suicid;
  - Secundară: consum de alcool, consum de droguri;
  - Terțiară: tulburări de somatizare.
- Sociologică:
  - Primară: suicid, violență, defecte transculturale;
  - Secundară: izolare, relații tensionate, disfuncții maritale, anomie, dificultăți financiare, dificultăți profesionale.
- Psihologică:
  - Secundară: ideație suicidară, impulsivitate, rigiditate.
- Psihatrică:
  - Primară: istoric de depresie sau schizofrenie;
  - Secundară: evaluarea tulburărilor de personalitate, afectiv-emoționale, panică;
  - Terțiară: spitalizarea indivizilor cu tentative de suicid, tulburări depresive, schizofrenie.

Măsurile de prevenire reprezintă acțiuni întreprinse de către familie, colegi, șefi, prieteni, medici specialiști și psihologi. Importantă este preocuparea individului pentru păstrarea și cultivarea igienei mentale personale. Este necesară cultivarea unui mediu (spațiu de viață în care se produc influențe socio-economice, cosmice, educative) atent la manifestările dezadaptative ale indivizilor. Astfel, societatea amprentează modul în care individul funcționează, aspectul vizibil de declin economic și moral, în care, cultivarea individualismului produce degradarea calității și a potențialului de umanitate.

Printre măsurile indicate în prevenirea comportamentelor dezadaptative, putem enumera: 1. Cultivarea unor relații armonioase de familie,

2. Petrecerea timpului liber cu familia extinsă,

3. Stimularea dorinței pentru cultură, artă și mai puțin pentru vizionarea programelor TV cu impact negativ,

4. Participarea la viața religioasă,

5. Asumarea responsabilității,

6. Exemplu personal în relațiile cu ceilalți,

7. Diminuarea caracterului stereotip al anumitor activități care ar putea conduce la instalarea rutinei, a plictiselii,

8. Diminuarea suprasolicităriifizice și/sau psihice,

9. Stimularea lucrului în echipă,

10. Comunicarea fluentă și asertivă,

11. Oferirea de suport, înțelegere, încurajare, răbdare,

12. Participarea la activități recreative de grup,

13. Consultarea psihologului și/sau a medicului specialist atunci când individul se simte copleșit de probleme,

14. Fragmentarea sarcinilor,

15. Păstrarea echilibrului dintre sine și mediul social.

BIBLIOGRAPHY

1. Arădăvoaicei, G., *Secretele succesului și ale împlinirii în viață – Tratat de relații interumane*, Ed. Antet XX, Press, Prahova.
2. Iamandescu, I.B., (1995), *Manual de psihologie medicală*, Ed. Infomedica, București.
3. Sillamy, N., (1996), *Dicționar de psihologie*, Ed. Univers Enciclopedic, București.
4. Zinca, D.P., (2010), *Consilierea adolescenților victime ale violenței intrafamiliale – o abordare sistemic-experiențială, teză de doctorat (rezumat)*, București.
5. National Institute of Mintal Health, *PTSD. Depression*.. www.nimh.nih.gov.